

ARTHUR C.
CLARKE

SCIENCE FICTION MASTERS

ARTHUR C. **CLARKE**

ORAȘUL ȘI STELELE

Traducere din limba engleză
de Mihai-Dan Pavelescu

Cu o prefață
de Arthur C. Clarke

 PALADIN

*În amintirea lui Val Cleaver
și Johnnie Maxwell,
care au ascultat cu răbdare
multe versiuni ale acestei povești.*

PREFAȚĂ

Pentru cei care au citit primul meu roman, *Against the Fall of Night*, și vor recunoaște unele materiale din prezenta lucrare, sunt necesare câteva cuvinte explicative.

Against the Fall of Night a fost început în anul 1937 și, după patru-cinci ciorne, a fost terminat în anul 1946, cu toate că, din diverse motive aflate mai presus de controlul autorului, publicarea cărții a fost întârziată cu câțiva ani. Deși cartea a fost bine primită, prezenta majoritatea defectelor unui roman de debut, iar nemulțumirea mea inițială față de ea a crescut constant de-a lungul anilor. În plus, progresul înregistrat de știință în cele două decenii scurse de la conceperea sa a făcut ca multe dintre ideile originale să pară naive și au deschis în același timp panorame și posibilități realmente inimaginabile la momentul plănuirii inițiale a cărții. Mai cu seamă unele progrese din teoria informației sugerează revoluții în modul de viață al oamenilor chiar mai profunde decât cele pe care le introduce deja energia atomică și am dorit să le încorporez în cartea pe care încercam, dar deocamdată nu izbutisem s-o scriu.

Un voiaj pe ocean din Anglia în Australia mi-a oferit oportunitatea de a mă apuca de treaba neterminată, pe care am încheiat-o exact înainte de a porni spre Marea Barieră de Corali. Știind că, timp de câteva luni, voi face scufundări printre rechini de o docilitate îndoielnică a constituit un imbold suplimentar spre acțiune. Nu știu dacă e adevărat că, așa cum

a afirmat Samuel Johnson, știind că urmează să fii spânzurat în dimineața următoare te concentrezi de minune, dar pot depune mărturie că gândul de a nu mai reveni dintre recife a fost principalul motiv pentru care am terminat cartea la momentul acela. Astfel, stafia care mă urmărise vreme de aproape douăzeci de ani a fost exorcizată în cele din urmă.

Cam un sfert din textul prezent a apărut în *Against the Fall of Night*; cred însă că până și cei care au citit cartea anterioară vor descoperi că acesta este practic un nou roman. Dacă nu, sper cel puțin că-i vor acorda autorului dreptul la răzgândire. Le promit că acestea nu sunt ultimele mele cuvinte despre orașul nemuritor Diaspar, din lungul amurg al Pământului.

Arthur C. Clarke

Londra, septembrie 1954 —

S. S. Himalaya — Sydney, martie 1955

Orașul stătea precum un giuvaer strălucitor pe pieptul deșertului. Cândva, cunoscuse tot felul de schimbări și transformări, însă acum Timpul trecea pe lângă el fără să-l atingă. Noapțile și zilele goneau peste chipul pustiului, dar pe străzile Diasparului era veșnic după-amiază, iar seara nu pogora nicicând. Noapțile lungi ale iernii puteau bruma nisipul, înghețând ultimele picături din aerul rarefiat al Pământului — totuși orașul nu cunoștea nici arșița, nici gerul. Nu avea niciun contact cu lumea din exteriorul lui; era un univers închis în sine.

Oamenii clădiseră și până atunci orașe, dar niciodată unul ca acesta. Unele duraseră veacuri, altele milenii, înainte ca timpul să le șteargă până și numele. Singur Diaspar sfidase Eternitatea, apărându-se împotriva eroziunii lente a epocilor, împotriva năruirii și a ruginii.

De la ridicarea lui, oceanele Pământului dispăruseră, iar deșertul cuprinsese întregul glob. Vântul și ploaia prefăcuseră în pulbere ultimii munți, iar planeta se dovedise prea istovită să nască alții. Orașului îi era indiferent; Pământul însuși se putea descompune, Diaspar avea să continue să-i protejeze pe urmașii făuritorilor săi, purtându-i, pe ei și avuțiile lor, în siguranță pe fluviul Timpului.

Populația orașului uitase multe, dar nu știa că le uitase. Se integra în mediu la fel de bine cât se potrivea acesta cu ea — deoarece așa fuseseră gândiți: unul pentru celălalt. Nu

o interesa ce se găsește dincolo de zidurile orașului, era ceva ce fusese alungat din mințile locuitorilor. Diaspar reprezenta tot ceea ce exista, tot ceea ce le trebuia, tot ceea ce puteau să-și imagineze. Pentru ei nu însemna nimic faptul că, odată, Omul stăpânise stelele.

Totuși, uneori, miturile străvechi se înălțau din străfunduri pentru a-i bântui, și atunci se foiau neliniștiți, amintindu-și legendele Imperiului, vremea când Diaspar era tânăr și își trăgea seva vieții făcând negustorie cu sistemele multor sori. Locuitorii orașului nu doreau întoarcerea acelor zile de demult; se mulțumeau cu nesfârșita lor toamnă. Gloria Imperiului aparținea trecutului și-i putea rămâne acestuia — căci ei își aminteau sfârșitul, iar la gândul Invadatorilor parcă însuși gerul spațiului le pătrundea în oase.

Atunci se întorceau cu și mai multă bucurie spre viața și căldura orașului, spre lungă eră de aur cu începutul ei deja uitat, și al cărei sfârșit părea încă teribil de îndepărtat. Și alți oameni visaseră o asemenea epocă, dar singuri contemporanii Diasparului avuseseră parte de ea.

Trăiseră în același oraș, călcaseră pe aceleași miraculos de neschimbate străzi, în vreme ce pe lângă ei se scurseseră mai mult de un miliard de ani.

Unu

Avuseseră nevoie de multe ore până să răzbească afară din Grotă Viermilor Albi. De altfel, nici acum nu puteau fi siguri că unii dintre monștrii aceia lăptoși nu-i urmăreau încă. Armele erau aproape descărcate. Înaintea lor, săgeata de lumină plutitoare, călăuză misterioasă prin labirinturile Muntelui de Cleștar, continua să le facă semn. Nu aveau de ales; trebuiau să o urmeze deși, așa cum se întâmplase de atâtea ori, îi putea conduce către primejdii și mai înspăimântătoare.

Alvin privi îndărăt, căutându-și din priviri tovarășii. Alystra îl urma cea mai îndeaproape, purtând sfera de lumină rece, însă veșnic arzătoare, ce le dezvăluise de la începutul aventurii lor atâtea orori, dar și minunății. Razele albicioase se revărsau pe coridorul îngust, reflectate de pereții scânteietori; cât timp sfera avea energie, drumul și mai ales orice pericol rămâneau vizibile. Dar, Alvin știa prea bine, în grotle acelea primejdiile mai mari nu erau câtuși de puțin cele vizibile.

În spatele Alystreii, împovărați de greutatea proiectoarelor, veneau Narrillian și Floramus. Pentru o clipă, Alvin se întrebă de ce proiectoarele erau atât de grele, căci ar fi fost așa de simplu să fie înzestrate cu neutralizatori gravitaționali; întotdeauna își punea asemenea întrebări, chiar și în mijlocul celor mai neobișnuite aventuri. Când astfel de gânduri îi fulgerau prin minte, i se părea că structura realității tremura o clipă, și că în spatele lumii simțurilor se întrezărea imaginea unui alt univers, cu totul diferit...

Coridorul se termina într-un perete orb. Oare săgeata îi trădase din nou? Nu, roca începu să se năruie. Prin perete apărură lance rotitoare de metal, care crescuseră rapid, transformându-se într-o foreză gigantică. Alvin și prietenii săi se retraseră, așteptând ca mașinăria să pătrundă în grotă. Cu un scrâșnet asurzitor — care, cu siguranță, răsunase în toate tainele Muntelui, deșteptându-i progeniturile de coșmar! — scos de frecarea metalului pe piatră, foreza străpunse peretele și se opri lângă ei. O ușă masivă se deschise și Callistron îi zori să intre în aparat. („De ce tocmai Callistron? Ce caută *el* aici?” se întreabă Alvin.) Peste o clipă se aflau în siguranță, iar vehiculul țâșnea înainte prin adâncurile Pământului.

Aventura se terminase. În curând, așa cum se întâmpla întotdeauna, aveau să fie iarăși acasă, lăsând în urmă minunile, spaimele și ambițiile, obosiți și plini de mulțumire.

Din înclinarea podelei, Alvin își dădu seama că foreza cobora. Callistron știa probabil ce trebuia făcut; acela era drumul spre casă. Totuși îi părea rău...

— Callistron, spuse brusc, de ce nu urcăm? Nimeni nu știe cum arată în fapt Muntele de Cleștar. Ar fi minunat dacă am putea ieși undeva, pe o coastă, de unde să privim cerul și ținutul din jur. Am stat destul sub pământ.

Rostind cuvintele, realizează cumva că nu procedase bine. Alystra țipă înăbușit, interiorul forezei tremură precum o imagine văzută prin pânza apei, iar dincolo de pereții metalici din jur, Alvin întrezări din nou celălalt univers. Cele două lumi păreau a se afla în contradicție; predomina întâi una, apoi cealaltă, și, pe neașteptate, dispărură amândouă. Se simți o senzație de sfâșiere; visul luă sfârșit. Tânărul se trezi înapoi în Diaspar, în odaia familiară, plutind la o jumătate de metru deasupra dușumelei, susținut de câmpul gravitațional.

Redevenise el însuși. *Aceasta* era realitatea — și știa cu exactitate ce urma să se întâmple în continuare.

Alystra apăru prima. Mai degrabă neliniștită decât iritată, deoarece, dintre toți, ea îl iubea.

— Oh, Alvin! se plânse privindu-l de pe peretele unde părea să se fi materializat. O aventură așa de frumoasă! De ce a trebuit s-o strici?

— Îmi pare rău. N-am vrut... Pur și simplu am crezut c-ar fi o idee bună...

Fu întrerupt de sosirea simultană a lui Callistron și a lui Floramus.

— Ascultă, Alvin, începu cel dintâi. Este a treia oară că întrerupi o saga. Ieri ai stricat totul, dorind să ieși din Valea Curcubeilor. Cu o zi înainte s-a întâmplat la fel, când ai încercat să ajungi înapoi la Origine, pe pista temporală pe care tocmai o exploram. Dacă nu respecti regulile, n-ai decât să călătorești singur!

Dispăru furios, luându-l și pe Floramus cu el. Narrillian nu se arăta niciodată; probabil că era prea scârbit de întreaga istorie. Rămăsese doar imaginea Alystrei, cu o privire întristată.

Alvin înclină câmpul gravitațional, se sculă în picioare și păși către masa pe care o materializase. Pe ea apăruse o tavă cu fructe exotice. Nu era ceea ce intenționase, dar, în confuzia lui, gândurile i-o luaseră razna. Nedorind să se trădeze, apucă fructul cu aspectul cel mai inofensiv și-l gustă cu prudență.

— Bun, zise în cele din urmă Alystra, ce-ai de gând să faci?

— Asta e! mormăi Alvin posac. Eu unul cred că regulile sunt stupide. Și, în plus, cum să le țin minte, atunci când trăiesc o saga? Pur și simplu, mă comport cât mai firesc. *Tu* n-ai fi vrut să vezi muntele?

Alystra îl privi cu ochi măriți de groază.

— Asta ar însemna să ieși afară!

Alvin știa că era zadarnic să discute. Se izbise iarăși de bariera care-l despărțea de toți cei din lumea sa, condamnându-l poate la o viață lipsită de orice mulțumire. El dorea permanent să evadeze undeva, „afară”, atât în realitatea de zi cu zi, cât și în vis. Totuși, pentru ceilalți locuitori ai Diasparului, „afară” avea semnificația unui coșmar căruia nu-i puteau face față. Pe cât posibil, evitau să vorbească despre el. Reprezenta ceva necurat și rău, dar nici Jeserac, propriul său tutore, nu voia să-i destăinuiască motivul.

Fata continua să-l privească cu ochi uimiți, însă plini de dragoste.

— Ești nefericit, Alvin! În Diaspar, nimeni nu are voie să fie nefericit. Vreau să vin să stăm de vorbă.

Tânărul clătină nepoliticos din cap. Știa unde avea să ducă *așa ceva*, iar în prezent nu simțea decât dorința de a fi singur. De două ori dezamăgită, Alystra dispăru.

Un oraș cu douăzeci de milioane de locuitori – și nu exista nimeni cu care să poată discuta cu adevărat... În felul lor, Eriston și Etania țineau la el, dar acum, când urma să se încheie perioada în care erau responsabili de el, se mulțumeau să-l lase să-și aleagă singur modul de viață și distracțiile. În ultimii ani, pe măsură ce abaterile lui de la comportamentul obișnuit deveniseră tot mai evidente, tânărul Alvin simțise adesea nemulțumirea părinților. Nu față de el, poate că s-ar fi împotrivit unui astfel de sentiment, ci față de neșansa care-i desemnase tocmai pe ei, dintre milioanele de locuitori ai orașului, să-l întâlnească pe Alvin când acesta ieșise din Palatul Creației, cu douăzeci de ani în urmă.

Douăzeci de ani. Își amintea cel dintâi moment și primele cuvinte auzite vreodată: „Bun venit, Alvin. Eu sunt Eriston, tatăl tău desemnat. Iar mama ta este Etania...” Cuvintele

nu însemnaseră nimic atunci, însă mintea lui le înregistrase exact. Își aducea aminte cum își privise propriul trup; crescuse cu patru-cinci centimetri de atunci, dar de schimbat se schimbaseră foarte puțin. Apăruse pe lume complet dezvoltat și, exceptând statura, nu avea să arate altfel atunci când va părăsi lumea, într-o mie de ani.

Înainte de acea primă imagine, nu exista nimic. Poate că într-o bună zi, golul se va umple, însă gândul era mult prea îndepărtat pentru a-l afecta emoțional.

Reveni la obsedantul mister al nașterii sale. Lui Alvin nu i se părea ciudat să fi fost creat, instantaneu, de puterile și forțele care materializau toate celelalte obiecte din viața zilnică. Nu, nu *acesta* reprezenta misterul. Enigma pe care nu izbutise s-o rezolve și pe care nimeni nu putea să i-o explice, era unicitatea lui.

Unicitatea, un cuvânt ciudat și trist, un sentiment ciudat și trist. Când îl foloseau la adresa sa — așa cum auzise deseori, în clipele în care nimeni cu bănuia că el ascultă — părea să implice un sens răuvoitor, amenințând mai mult decât propria lui fericire.

Părinții, tutorele, cunoscuții încercaseră să-l protejeze în fața adevărului, dorind parcă să apere inocența lungii sale copilării. Curând, duplicitatea urma să ia sfârșit; peste câteva zile avea să devină cetățean cu drepturi depline al Diasparului, și nimic din ceea ce dorea să afle nu i s-ar mai fi putut ascunde.

De ce, de pildă, nu-și găsea locul în saga? Dintre miile de distracții ale orașului, ele erau cele mai populare. Intrând într-o saga, nu te transformai într-un simplu observator, precum în primitivele spectacole ale epocilor îndepărtate, pe unde Alvin scotocise de altminteri de câteva ori. Deveneai un participant activ, capabil să-ți folosești — ori așa ți se părea — inițiativa personală. Evenimentele și scenele care alcătuiau

materia primă a aventurilor fuseseră concepute demult, de artiști uitați, însă exista suficientă flexibilitate pentru a se produce fluctuații importante. Pătrundeai în aceste lumi imaginare alături de prieteni, căutând senzații inexistente în Diaspar, și atâta vreme cât visul se derula, nu aveai cum să-l deosebești de realitate. În definitiv, cine putea să fie sigur că Diaspar însuși nu era doar vis?

Nimeni n-ar fi putut parcurge vreodată toate povestirile concepute și înregistrate de la întemeierea orașului. Ele vizau totalitatea sentimentelor și stărilor sufletești și conțineau o varietate infinită de subtilități. Unele, apreciate în special de tineri, conțineau simple întâmplări dramatice, cu aventuri și descoperiri tulburătoare. Altele explorau psihologia minții, în timp ce alte câteva ofereau exerciții de logică sau matematică, spre deliciul unor creiere mai rafinate.

Deși părea să-i mulțumească pe semenii săi, orice saga îi lăsa lui Alvin o senzație de incomplet. Cu toate detaliile și surprizele lor, cu toate decorurile și temele variate, le lipsea ceva.

Aventurile, hotărâse el, nu duceau nicăieri. Întotdeauna erau proiectate pe o pânză îngustă, nu într-o panoramă grandioasă, nu în peisajele vaste după care tânjea sufletul său. Mai mult chiar, niciodată nu se făceau nici măcar aluzii la imensitățile unde se desfășuraseră în fapt viețile străbunilor — vidul dintre stele și planete. Autorii aventurilor suferiseră de aceeași stranie fobie înrădăcinată în toți locuitorii Diasparului. Toate povestirile trebuiau să se desfășoare în locuri închise, în grote subterane sau în văi mici, înconjurată de munți ce ascundeau restul lumii.

O singură explicație era posibilă. Demult, poate înainte de fondarea Diasparului, se petrecuse ceva ce nu numai că potolise curiozitatea și ambiția Omului, dar îl și alungase dintre stele, ca să se ghemuiască, căutându-și adăpost, în

micul univers închis al ultimului oraș de pe Pământ. Omul renunțase la Univers și revenise în uterul artificial al Diaspărului. Pierise pornirea înflăcărată, nestăvilită, care-l mânase cândva prin Galaxie și către insulele încețoșate de dincolo de ea. De nenumărați eoni, nicio navă nu mai pătrunsese în Sistemul Solar. Poate că acolo, departe, printre stele, urmașii Omului continuau să clădească imperii și să distrugă sori, dar Pământul n-o știa și nici nu era interesat s-o afle.

Pământul, nu. Însă Alvin, da.